

чаям правомірного і необхідного втручання наднаціональних органів ЄС в дела внутрішньої компетенції.

Висновки. Таким образом, учитывая все рассмотренные объективные предпосылки и разнородные последствия интеграции, можно прийти к выводу о существовании **противоречия** между неизбежным нарастанием интеграционных процессов во многих регионах современного мира, отвечающих потребностям и интересам интегрирующихся стран, и необходимостью обеспечения суверенитета национальных государств, участвующих в интеграционных объединениях, в том объеме, который позволяет не допустить ущемления их национальных интересов, а также создает условия для полной реализации государством своих функций по обеспечению динамичного экономического развития и всестороннего роста благосостояния граждан. Также можно выделить **противоречие** между объективной стороной интеграции, проявляющейся в том случае, если в отношениях между странами в процессе их экономического взаимодействия наступает определенный момент, когда внешние связи начинают играть значительную роль в хозяйстве, прогрессирует углубление МРТ настолько, что государственное регулирование на национальном уровне становится менее эффективным, и возрастает необходимость интеграции с целью координации действий отдельных стран; и субъективной стороной интеграции, проявляющейся в случае явной заинтересованности транснационального капитала в интегрировании государств, используемом им как еще один фактор упрочения своего господствующего положения в мировой экономике, что приводит к давлению на суверенитет национальной экономики.

Джерела та література

1. Коллонтай В. Эволюция западных концепций глобализации // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. - №1. – С.24-30.
2. Пахомов Ю.М. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі / Ю.М. Пахомов, Д.Г. Лук'яненко, Б.В. Гунський. – Ірпінь: Україна, 1997. – 237 с.
3. Никифоров П., Чемисова Н. Социально-экономическая сущность международной региональной интеграции и методологические основы интеграционной стратегии Украины // Экономическая теория. – 2006. - №2. – С.74-86; Экономика: Учеб. под ред. Булатова А. С. – М.: Экономистъ, 2005. – 896 с.
4. Анилионис Г.П. Глобальный мир: единый и разделенный. – М.: Международные отношения, 2005. – 676 с.
5. Уткин А. Глобализация: процесс и осмысление. – М.: Логос, 2002. – 254 с.
6. Чекаленко Л. Поиск приемлемых моделей взаимоотношений суверенного государства и международных организаций // Персонал. – 2005. - №11. – С.43-49.
7. Заграва Е. Про глобалізацію, ТНК, національну державу і перспективи України у сучасному світі // Актуальні проблеми економіки – 2002. - №5. – С.11-20.
8. Яковлюк І. Державний суверенітет національних держав у складі Європейського Союзу: проблеми визначення // Вісник академії правових наук України. – 2004. - №3. – С.114-126.

Наливайченко К. В.

СТРАТЕГІЇ І НАПРЯМИ ТРАНСФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЦІ

I. Вступ. Найважливішою рисою сучасності є зростання взаємозалежності економік різних країн, зростання міжнародного руху товарів та факторів виробництва, розвиток інтеграційних процесів. Очевидною стає інтернаціоналізація господарського життя, коли переплітаються багато різних видів діяльності – науково-технічна, інвестиційна, фінансово-комерційна та ін. Питання регіональних економічних відносин у світі завжди стояло дуже гостро, однак наприкінці минулого століття його актуальність посилилась як на рівні груп країн, так і на рівні внутрішніх територій, регіональна економічна інтеграція стала домінуючою тенденцією світового розвитку. Незважаючи на численні наукові дослідження вищезазначених питань, яким присвячено праці відомих вітчизняних і зарубіжних вчених В.Андрійчука, Д. Лук'яненко, Ю.Макогона, Б. Одягайло, А. Спицина, А.Філіпенка, Т.Циганкової, О.Шниркова, П.Кругмана, питання стратегій та трансформування економічного співробітництва залишаються недостатньо дослідженими.

II. Постановка задачі. На сучасному етапі, коли якісно новим закономірним етапом інтернаціоналізації господарського життя, що передбачає більш тісне зближення окремих національних господарств, є економічна інтеграція, в рамках якої забезпечується концентрація і переплетення капіталів, проведення узгодженої міжнародної економічної політики, надзвичайно важливо дослідити, як розвиваються регіональні економічні відносини в світовій економіці.

III. Результати. Міжнародна економічна інтеграція пронизує різні сфери суспільного життя країн, які інтегруються, і створює діалектичну єдність об'єктивних і суб'єктивних процесів: взаємозв'язки між національними економіками стають тісними, а окремі відтворювальні процеси зникають. Процес розвитку регіональної інтеграції свідчить про нову якість світового господарства, особливостями якого є динамізація розвитку, подолання глибоких диспропорцій, усунення загрози екологічної катастрофи [1].

Найбільш повний розвиток регіональна економічна інтеграція отримала в Західній Європі після проголошення в Римі 25 березня 1957р. створення ЄЕС (Європейського економічного співтовариства). З цього часу та до початку 90- років минулого століття ЄЕС пройшло у своєму розвитку всі чотири стадії: митний союз, економічний союз, валютний союз, повна економічна інтеграція [2].

З 1992р., коли в Маастріхті був підписаний договір про Європейський Союз (ЄС), почався новий сучасний етап розвитку європейської інтеграції. У майбутньому передбачається формування найбільшої регіональної економіки. Напрямок розвитку цієї економіки в основному узгоджується з об'єктивними критеріями формування глобальної спільноти. Найбільш рельєфно виступають такі процеси інтеграції:

по-перше, спостерігається така тенденція розвитку торгівлі європейських країн: зростає експорт-імпорт продукції схожих галузей, – ця обставина урівнює шанси країн;

по-друге, відбувається інтенсивний розвиток інвестиційної діяльності: 80% всього нетто-експорту іноземних інвестицій забезпечує ЄС;

по-третє, ТНК європейських країн пристосовують міжнародні операції до нових умов розміщення прямих іноземних інвестицій [3].

Сьогодні частка євро зони у загальному обсязі світового експорту досягає 19,5% (для порівняння відзначимо, що частка США досягає 15%, Японії – 8,5%). Рівень безробіття становить біля 9% [4, с. 347].

Європейська фінансова система продовжує орієнтацію на банківські позики, обсяг яких дорівнює 100% ВВП. Обсяг же внутрішніх боргових зобов'язань, що випускаються здебільшого держсектором, становить 89% ВВП. Капіталізація фондового ринку – 71% ВВП [4, с. 347], хоча європейська фондова система на відміну від американської характеризується меншою роллю акцій і облігацій як джерел фінансування і форм зберігання.

Євросоюз висуває такі стратегічні завдання:

1. Посилення економічного зростання;
2. Реформування податкової системи (зниження ставок оподаткування);
3. Підтримка соціальних гарантій;
4. Реформування пенсійних систем;
5. Реформування держвласності;
6. Реформування ринку праці;
7. Реформування ринків, які мають низьку еластичність (наприклад, капіталів).

Тактичні завдання тісно пов'язані зі станом європейської економіки. Короткострокові перспективи розвитку європейської економіки в цілому видаються сприятливими. Причинами цього є покращення світової кон'юнктури, зростання обсягів замовлення продукції євровиробників, впевнене зростання індексів ділової довіри, проведення нейтральної бюджетної політики, що не заважає економічному зростанню.

Успіхи економічної інтеграції в Європі викликали інтерес у різних країнах і у світі в цілому (виникло більше 30 зон вільної торгівлі, митних і економічних союзів) [5]. Дуже інтенсивно інтеграційні процеси протікають в Північній Америці.

Найбільш значимим об'єднанням є Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА), яка включає США, Канаду і Мексику. Населення країн зони – більше 370 млн. осіб, ВВП – більше 10 трл. дол. На це угруповання припадає 20% світової торгівлі. Від інтеграційних зрушень виграють усі члени угруповання:

споживачі – від розширення торгівлі та зниження тарифів;

американські промисловці – від притоку дешевої мексиканської робочої сили;

американські економічні сектори з виробництва електроніки, комп'ютерної техніки, автозапчастин, будматеріалів – від зростання доходів;

значно зростає зовнішня торгівля Канади: за 10 років канадський експорт подвоївся, причому 80-84% припадає на США;

прогнозується, що Мексика підвищить темпи зростання з 1,6 до 2,6%, скоротить період реформування економіки і перехід до економічно розвинутих країн з 50 до 10-15 років [6].

За угодою НАФТА вимальовується стратегія і тактика економічної політики і такі стратегічні завдання:

1. Створення повноцінного північноамериканського спільного ринку до 2010р.

2. Створення самодостатнього панамериканського торговельного блоку від Аляски до Вогняної Землі.

Основні тактичні напрямки діяльності НАФТА:

1) активно сприяти торгівлі та інвестиціям шляхом усунення як традиційних, так і нетрадиційних торговельних бар'єрів;

2) полегшувати доступ іноземних інвесторів до внутрішній ринок шляхом розширення прав усіх інвесторів при одночасному обмеженні державного регулювання;

3) узгоджувати стимулювання зростання рівня зайнятості й реформування в сфері соціальної політики з метою всебічної підтримки експорту;

4) здійснювати більш ефективно розв'язання торговельних спорів за допомогою спеціально створених механізмів.

Основна мета НАФТА – прискорити процес формування найбільшого на Північноамериканському континенті регіонального господарського комплексу.

Інтеграційні процеси активізуються в і Південній Америці. На початку 60-х рр. минулого сторіччя тут планувалося створити зону вільної торгівлі, а потім – Центральнамериканський спільний ринок (ЦАСР). Але політична і економічна кризи не дозволили реалізувати ці плани. До середини 90-х рр. інтеграційні процеси активізувались шляхом укладення торговельного пакту МЕРКОСУР між Аргентиною, Бразилією, Уругваєм і Парагваєм. Пакт набрав чинності з 1 січня 1995р. Він мав привести до створення нового великого регіонального торго-

вельно-економічного блоку, що об'єднає держави з загальною чисельністю населення більш ніж 220 млн. осіб і сумарним ВВП в 550 млрд. дол. [4].

В результаті створення цього угруповання 90% взаємної торгівлі чотирьох держав звільняються від дії будь-яких тарифних бар'єрів, а щодо імпорту з третіх країн, то запроваджується загальна тарифна структура і митні правила. Передбачається, що МЕРКОСУР буде інтегруватися в НАФТА і поступово в нове угруповання увійдуть інші країни регіону.

Прагнуть розвивати інтеграційні процеси у своєму регіоні африканські країни. В 1989р. в Північній Африці було створено Союз Арабського Магриба за участі Алжиру, Лівії, Мавританії, Марокко і Тунісу. Угода про цей союз передбачає організацію широкомасштабного економічного співробітництва на рівні регіональної інтеграції. Але на сьогодні Південноафриканський регіон являє собою п'ять замкнених в національних кордонах, відокремлених один від одного ринків.

Прагнення інших африканських країн до економічної інтеграції означає спробу відсталих, економічно не пов'язаних між собою країн створити в окремих субрегіонах Африки умови для розвитку промисловості, яка була б орієнтована на задоволення потреб внутрішнього ринку. Створюючи економічні союзи та митні зони, африканські країни планували на основі скоординованої політики розвивати тісні економічні зв'язки між собою. Результатом мало стати утворення містких внутрішніх ринків як бази модернізації економіки. Інтеграція розглядалась як альтернативний шлях розвитку з «опорою на власні сили». Ідея створення Африканського економічного співтовариства є в планах Організації Африканської Єдності (ОАЄ).

Набирають сили інтеграційні процеси у Східній Азії і Тихоокеанському регіоні. Найбільш успішно розвивається Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН). Для АСЕАН характерні давні історичні традиції підтримки торговельних зв'язків та відрегульовані форми співробітництва.

Звертають на себе увагу стратегічні завдання, висунуті у 1995р. угодою про утворення цієї зони вільної торгівлі:

1. До 2000р. знизити тарифи країн-учасниць в середньому до 5% із 38 тис. найменувань товарів.
2. У 2003р. створити повноцінну зону вільної торгівлі.

Але повною мірою ці завдання реалізувати не вдалося. Причиною цього є недоліки АСЕАН:

а) невисокий ступінь зрілості інтеграційних процесів.

б) неглибокі інституціональні перетворення: так, зону вільної торгівлі АСЕАН можна віднести лише до першого етапу економічної інтеграції (зона з відміною тарифів).

Водночас у Азіатсько-Тихоокеанському регіоні швидко розвиваються субрегіональні ринки товарів і капіталів. Слід відзначити окремі полюси зростання.

Перший полюс – Південно-китайська економічна зона (КНР, Гонконг, Тайвань).

Другий полюс – «золотий трикутник зростання» (Індонезія, Малайзія, Сінгапур).

Третій полюс – економічна зона країн басейну Японського моря (Корея, Тайвань).

Четвертий полюс – Індокитайська економічна зона.

Фінансова криза 1997-1998рр. завдала значних збитків країнам регіону. За 1998р. ВВП скоротився: в Індонезії на 18-20%, в Малайзії – на 7-9%, на Філіппінах – на 1%. Негативні соціально-економічні наслідки цієї кризи були надзвичайно великими. Так, за деякими оцінками за 15 місяців (1997-1998рр.) 50 млн. осіб в Азії за рівнем доходів опустились за межу бідності [6].

Не зважаючи на складність економічного процесу, а Азіатсько-Тихоокеанському регіоні набирає сили і втілюється в життя ідея формування Організації Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС). За планами АТЕС, до 2020р. передбачається створити найбільшу у світі зону вільної торгівлі. В цю інтеграційну групу попередньо входить 18 країн. Це, передусім, країни АСЕАН, а також Південна Корея, Тайвань та ряд країн Північної і Південної Америки.

IV. Висновки. Виявлені тенденції у розвитку процесу економічної інтеграції дозволяють стверджувати, що процеси інтеграції в окремих регіонах світу посилюються. Процес регіональної і міжрегіональної інтеграції, що посилюється, свідчить про нову якість світового господарства.

В результаті вищезазначених процесів в північній кулі Землі формується великий географічний пояс (США, Канада, Західна та Східна Європа, нові незалежні держави колишнього СРСР та Японія), в якому формуються загальні орієнтири науково-технічного і духовного прогресу. В центрі цієї спільноти знаходиться Європа.

Регіональні інтеграційні процеси не тільки виступають фактором прискорення економічного розвитку країн, що входять до інтеграційних угруповань, а й практичним засобом входження держав до світового господарства.

Джерела та література

1. Долголев В.Б. Закономерности экономической интеграции. – Мн., 2000. – 116 с.
2. Європейська інтеграція: крок за кроком. – К.: Посольство Великої Британії, 2001. – 215 с.
3. Спицын А. Экономическая интеграция и стратегия развития Евразийского Сообщества // Экономист. – 2003. – №5. – С.13-20.
4. Одягайло Б.М. Міжнародна економіка: Навч. посібник. – К.: Знання, 2005. – 397 с.
5. Макогон Ю.В., Ляшенко В.І., Кравченко В.О. Регіональні економічні зв'язки і вільні економічні зони: Підручник. – Донецьк: ДонНУ, 2005. – 541 с.
6. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації. Монографія / За ред. Лук'яненко Д.Г. – Київ: КНЕУ, 2001.